

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ

STRATEGIC DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF PUBLIC HEALTH POLICY IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION

У статті окреслено найважливіші проблеми та виклики у сфері охорони здоров'я, зокрема недостатність фінансування системи охорони здоров'я; нерівномірний доступ до якісних медичних послуг; дефіцит кадрів у медичній сфері та ін.

Проведено експертне опитування щодо стану функціонування системи охорони здоров'я та ступеня задоволеності отриманими медичними послугами з метою розкриття проблем і виявлення можливостей для подальшого удосконалення галузі.

Визначено, що результати цього опитування будуть корисні для розробки стратегій поліпшення якості та доступності медичної допомоги, а також для визначення пріоритетів трансформації системи охорони здоров'я.

Виокремлено стратегічні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я в умовах трансформації, зокрема: забезпечення належного фінансування для системи охорони здоров'я, а також оптимізація використання наявних ресурсів, що включає перегляд бюджетних призначень, запровадження системи медичного страхування та залучення інвестицій для розвитку інфраструктури та технологій; підвищення доступності, безпечності та якості медичних послуг, забезпечення рівності і справедливості у сфері охорони здоров'я; зосередження уваги на профілактичних заходах, включаючи проведення інформаційних кампаній з пропаганди здорового способу життя, вакцинації, а також здійснення контролю за розповсюдженням захворювань та попередження негативних впливів середовища; забезпечення підвищення кваліфікації медичного персоналу, розвиток системи неперервного професійного навчання, а також підтримка наукових досліджень у сфері медицини.

Доведено, що основним результатом реалізації стратегічних напрямів є можливість адаптації системи охорони здоров'я до умов, які постійно змінюються і реагування на сучасні виклики та на надзвичайні ситуації, сприяючи тим самим покращенню стану здоров'я нації та забезпеченню сталого розвитку. Реалізація стратегічних напрямів сприятиме не лише зміцненню інфраструктури системи охорони здоров'я, але й покращить якість медичних послуг, що є важливим фактором для забезпечення загального благополуччя суспільства.

Ключові слова: *державна політика, сфера охорони здоров'я, державна політика у сфері охорони здоров'я, формування та реалізація*

державної політики у сфері охорони здоров'я, механізми державної політики у сфері охорони здоров'я, стратегічні напрями трансформації сфери охорони здоров'я.

The article outlines the most significant problems and challenges in the healthcare sector, including insufficient healthcare system funding, unequal access to quality medical services, a shortage of healthcare personnel, and others.

Its expert survey was conducted on the functioning of the healthcare system and the level of satisfaction with received medical services, aimed at identifying problems and uncovering opportunities for further improvement of the sector.

It has been determined that the results of this survey will be useful for developing strategies to improve the quality and accessibility of medical care, as well as for identifying priorities in the transformation of the healthcare system.

The strategic directions for improving the formation and implementation of public health policy in the context of transformation have been identified, including: ensuring adequate funding for the healthcare system and optimizing the use of available resources, which includes revising budget allocations, introducing a health insurance system, and attracting investments for the development of infrastructure and technology; enhancing the accessibility, safety, and quality of medical services, ensuring equality and fairness in healthcare; focusing on preventive measures, including public health campaigns promoting healthy lifestyles, vaccination, as well as controlling the spread of diseases and preventing environmental hazards; ensuring the professional development of healthcare personnel, developing a continuous professional education system, and supporting medical research.

It has been proven that the main outcome of implementing the strategic directions is the healthcare system's ability to adapt to constantly changing conditions and respond to modern challenges and emergencies, thereby contributing to the improvement of the nation's health and ensuring sustainable development. The implementation of these strategic directions will not only strengthen the healthcare infrastructure but also improve the quality of medical services, which is a key factor in ensuring the overall well-being of society.

Key words: *public policy, healthcare sector, public health policy, formation and implementation of public health policy, public health policy mechanisms, strategic directions for healthcare sector transformation.*

УДК 351.77:005.591.4
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.42.6>

Васюк Н.О.

к. наук з держ. упр., доцент,
доцент кафедри національної економіки та публічного управління
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Запорожець Т.В.

д. наук з держ. упр., доцент,
професор кафедри глобальної та національної безпеки
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Збройна російська агресія проти України змусила кожного громадянина зіткнутися із загрозами та викликами. При цьому,

сфера охорони здоров'я залишається ще в доволі критичному стані. Тож, ми можемо виокремити основні проблеми в контексті здійснення трансформації галузі, які потре-

бують негайного вирішення, зокрема нераціональне розпорядження коштами; надмірне використання спеціалізованої медичної допомоги; значний рівень самолікування населення та виявлення низької прихильності до використання галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я; недовіра та супротив змінам у сфері охорони здоров'я як серед медичних працівників, та і політиків та населення загалом; посилення кадрової кризи та ін. [1].

Таким чином, серед найважливіших проблем та викликів у сфері охорони здоров'я, ми можемо виокремити такі як недостатність фінансування системи охорони здоров'я, нерівномірний доступ до якісних медичних послуг, дефіцит кадрів у медичній сфері, низька ефективність управління та корупція, а також недостатня увага до профілактики захворювань та збереження здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання трансформації сфери охорони здоров'я досліджували у своїх працях такі науковці як: М. Білинська, Д. Гайдаш, В. Долот, Д. Карамішев, В. Князевич, К. Косяченко, І. Кринична, Л. Крячкова, В. Лехан, Т. Миськевич, І. Сенюта, З. Скалецька, Г. Слабкий, В. Юнгер, Т. Юрочко та ін., в яких зокрема проведені дослідження, пов'язані з аналізом, визначенням та розробленням стратегічних напрямів (стратегій) у сфері охорони здоров'я в умовах трансформації галузі.

Так, В. Юнгер вважає, що Стратегія–2030 та План відновлення системи охорони здоров'я України від наслідків війни на 2022–2032 роки не в повній мірі враховує наслідки російсько-української війни та потреб, що виникають внаслідок сусідства з країнами-агресорами та процесів євроінтеграції в Україні. Автор вважає, що під час воєнного періоду будь-який стратегічний документ повинен бути гнучким та передбачати різні сценарії реформування системи охорони здоров'я, що будуть визначені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами [2].

М. Теплюк та О. Шапран зазначають, що перегляд системи охорони здоров'я потребує всебічного підходу, зокрема стратегічного, який враховує різноманітні аспекти, такі як юридичні, політичні та економічні, а також медичні та організаційні [3].

Один із найважливіших стратегічних пріоритетів у сфері охорони здоров'я у сучасний період, на думку А. Рогового, М. Дубини, Т. Забаштанської, полягає в забезпеченні стабільності персоналу та підвищенні його професійного рівня, що зумовлено різноманітними причинами та викликами [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи вищена-

ведене, додаткових досліджень потребують визначення стратегічних пріоритетів трансформації сфери охорони здоров'я в сучасний період.

Мета статті. Визначити стратегічні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я в умовах трансформації на основі проведеного експертного опитування.

Виклад основного матеріалу. Погоджуємося, що трансформація сфери охорони здоров'я та законодавства України повинно базуватися на ретельно виробленій державній політиці та відповідних стратегіях її впровадження [5]. А необхідність закріплення положень стратегії в законодавстві виправдана актуальністю питання трансформації системи охорони здоров'я в Україні [6].

Таким чином, на нашу думку, стратегічні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я повинні враховувати комплексний міжсекторальний підхід до вирішення проблем і враховувати потреби всіх зацікавлених сторін.

Важливою, на сьогодні, є не лише збереження висококваліфікованих кадрів у системі охорони здоров'я, але й надання їм можливостей для постійного професійного зростання і розвитку, що дозволить забезпечити якісне та ефективно надання медичної допомоги громадянам і відповісти на сучасні виклики у сфері охорони здоров'я.

В зв'язку з цим, у період січень–лютий 2024 року нами проведено експертне опитування щодо стану функціонування системи охорони здоров'я та ступеня задоволеності отриманими медичними послугами з метою розкриття проблем і виявлення можливостей для подальшого удосконалення галузі. Результати цього опитування будуть корисні для розробки стратегій поліпшення якості та доступності медичної допомоги, а також для визначення пріоритетів трансформації системи охорони здоров'я.

Основним методом дослідження, який ми використовували, є письмове експертне опитування (анкетування) фахівців у сфері охорони здоров'я, результати якого оброблені сучасними комп'ютерними технологіями. А одним із способів отримання такої інформації є залучення якості респондентів експертів (фахівців) у сфері охорони здоров'я, які мають відповідні компетентності для ухвалення управлінських рішень або можуть вливати на їх прийняття.

Особлива увага була приділена розробці анкети, яка складається з трьох блоків: *вступ*, де надається інформація про мету опитування, назву організації, яка його проводить,

описову частину щодо заповнення анкети та інше; *реквізитна частина*, де зазначені соціально-демографічні характеристики респондента, такі як вік, стать, освіта, наявність наукового ступеню; *основна частина*, яка містить питання до респондентів.

До кожного запитання призначено перелік варіантів відповідей (альтернатив), а також надається можливість вказати власний варіант відповіді. Участь експертів-фахівців у цьому дослідженні була добровільною. Конфіденційність інформації забезпечувалася за допомогою анонімності анкетування.

У експертному опитуванні використовувалися інструменти інформатизації з метою отримання достовірності результатів, які оброблено за допомогою програми електронних таблиць «Excel 2016». Це дозволило не лише візуалізувати та систематизувати дані у вигляді таблиць, діаграм та графіків, але й провести оцінку надійності отриманих висновків. Такий підхід сприяв більш точному та об'єктивному аналізу інформації, що дозволяє зробити більш обґрунтовані висновки щодо досліджуваної проблеми.

В опитуванні взяли участь 82 експерта, соціально-демографічні характеристики яких представлені в таблиці 1 у відсоткових даних, зокрема кількість жінок (54 особи) перевищує кількість чоловіків (28 осіб); відсоток кожної групи відносно загальної кількості визначено так – жінки становлять близько 66%, а чоловіки – 34%.

У нашому експертному опитуванні переважають фахівці, в яких спостерігається домінування освітнього рівня «Магістр (спеціаліст)», зокрема найбільша частка осіб у нашій вибірці має рівень освіти «Магістр (спеціаліст)» – 66 осіб, що складає 80,5% від загальної кількості опитуваних. При цьому, менше представлено такі освітні рівні як «Базова середня освіта» і «Бакалавр», зокрема кількість респондентів складає 1,2% (1 особа) та 4,9% (4 особи) відповідно.

Певний відсоток представляють респонденти з освітньо-науковим рівнем «PhD (кандидат наук)» та «Доктор наук», хоча частка осіб

з цими рівнями освіти невелика – 9,8% (8 осіб) та 3,7% (3 особи) відповідно, проте це вказує на відповідний рівень наукової та/або дослідницької активності серед опитаних. Таким чином, загалом можна сказати, що майже всі респонденти мають вищу освіту, оскільки майже 90% опитаних мають магістерський освітній рівень, PhD або докторський науковий ступінь.

Далі необхідно проаналізувати основну частину анкети, яка містить запитання до респондентів, які стосуються стану функціонування системи охорони здоров'я та задоволеності отриманими медичними послугами.

Так, на запитання «Послугами яких медичних закладів Ви зазвичай (переважно) користуєтесь?» більшість респондентів відповіли: «послугами державних і комунальних закладів охорони здоров'я» (58 осіб), тоді як послугами приватних медичних закладів користуються 45 осіб. При цьому 2 особи відмітили категорію «Інше».

В контексті цього слід зазначити, що оскільки респонденти могли вибирати декілька варіантів відповідей (тобто як послуги державних і комунальних, так і приватних медичних закладів), сума відповідей перевищує загальну кількість респондентів. Тому, на нашу думку, відсотковий розподіл відповідей всіх опитуваних не дає достовірності даних та перевищує 100%. Таким чином, можна зробити висновок, що більшість опитаних переважно користується послугами державних і комунальних медичних закладів.

Слід відмітити той факт, що більшість респондентів хоч і вибрали варіант «користуюсь послугами державних і комунальних медичних закладів» порівняно з іншими, тому важливо врахувати, що при обранні декілька варіантів відповіді вони або обрали варіант «державні і комунальні заклади» як перший вибір, але можуть також користуватися послугами і приватних медичних закладів. Однак, це не враховує інших факторів, які можуть впливати на вибір медичного закладу, таких як рівень обслуговування, доступність, вартість тощо. Тому, при формуванні опитувальника, нами були поставлені й інші запитання до рес-

Таблиця 1

Соціально-демографічні характеристики респондентів, %

1	Стать:	Жінка – 65,9			Чоловік – 34,1	
2	Вік:	18–24 pp. 2,4	25–35 pp. 31,7	36–49 pp. 50,0	50–59 pp. 8,5	≥ 60 p. 7,3
3	Освіта:	Базова середня освіта 1,2	Бакалавр 4,9	Магістр (спеціаліст) 80,5	"PhD (кандидат наук)" 9,8	Доктор наук 3,7

Джерело: складено Н.О.Васюк

понад 82 особи), які надали свої пропозиції до питання (яке не було обов'язковим) щодо удосконалення сфери охорони здоров'я, можна виділити наступні ключові напрями розвитку сфери охорони здоров'я:

1. Підвищення цифрової грамотності. Підвищення рівня цифрової грамотності серед медичного персоналу та населення набуває вагомий ролі для покращення доступу до медичних послуг та ефективного використання ресурсів у сфері охорони здоров'я.

2. Удосконалення медичної інфраструктури та контроль якості медичної допомоги. Покращення первинної медичної допомоги, уникнення закриття лікарень у маленьких містечках та селах, збільшення державного фінансування лікарень, є важливими кроками у розвитку системи охорони здоров'я. Контроль якості медичних послуг та ліків також є ключовим аспектом удосконалення системи охорони здоров'я.

3. Підвищення мотиваційної складової та професійної кваліфікації медичних працівників. Важливим аспектом при цьому є створення ефективної системи мотивації та стимулювання персоналу у медичних закладах, підвищення зарплати медичним працівникам, а також підтримка та розвиток професійної кваліфікації медичних працівників, забезпечуючи їм доступ до новітніх технологій та методик.

4. Реформування системи управління та фінансування охорони здоров'я, запровадження загальнообов'язкового медичного страхування. Проведення повного переформування керівного складу, перегляд статутів закладів охорони здоров'я, реформування системи фінансування сприяють ефективнішому управлінню та розвитку системи охорони здоров'я. Запровадження загальнообов'язкового медичного страхування, якісне впровадження його моделі на основі досвіду зарубіжних країн покращить доступність та якість медичної допомоги.

5. Забезпечення гарантованого обсягу безплатної медичної допомоги. При цьому, важливим є розроблення механізмів, що забезпечують доступність безоплатної медичної допомоги, за умови проходження обов'язкових профілактичних оглядів та вакцинації (щеплень) згідно з встановленими регламентами.

Отже, вищезазначені напрями враховують важливі аспекти, які сприяють покращенню системи охорони здоров'я в Україні, забезпечуючи якісну та доступну медичну допомогу для всіх громадян.

Узагальнені результати експертного опитування вказують на потребу удосконалення формування та реалізації державної політики у

Таким чином, ми можемо узагальнити результати експертного опитування за відповідними категоріями. Так, в категорії «Доступність та якість медичних послуг» переважна більшість респондентів оцінили позитивно, що складає 39%, при цьому якістю та швидкістю надання медичних послуг респонденти в цілому задоволені, що складає 57,3%, більше половини опитаних (58,5%) зіткнулися із труднощами при отриманні необхідних лікарських засобів та/чи медичних виробів у процесі отримання медичної допомоги; в категорії «Задоволеність наданою медичною допомогою» слід зазначити, що переважна більшість респондентів (81,7%) не часто звертається до медичних закладів, при цьому доступність інформації про медичні послуги, які надаються в медичному закладі більшість респондентів (57,3%) оцінює позитивно, роботу медичного персоналу у відвідуваних закладах більшість опитуваних (54,9%) оцінює теж позитивно; в категорії «Рівень безпеки та інформаційна освіченість» 47,6% респондентів задоволені рівнем безпеки медичного обслуговування, при цьому, слід зазначити, що 30,4% опитуваних не визначилися з відповіддю, а 37,8% – не задоволені рівнем просвітницької діяльності медичних працівників щодо важливості профілактичних заходів та здорового способу життя; в категорії «Застосування інноваційних підходів та трансформація системи охорони здоров'я» респонденти вважають, що інноваційні технології в системі охорони здоров'я використовуються не достатньо (54,9%), 73,2% опитуваних вважають, чи в Україні необхідно запровадити систему загальнообов'язкового медичного страхування.

Для узагальнення відповідей респондентів (49 осіб із загальної кількості опитова-

сфері охорони здоров'я в умовах трансформації за такими основними напрямками: доступність та безпечність медичних послуг, якість надання медичної допомоги, використання інновацій та продовження реформування системи охорони здоров'я.

Таким чином, результати експертного опитування в контексті дослідження трансформаційного механізму формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я можуть відігравати ключову роль у визначенні та впровадженні стратегічних напрямів реформування системи охорони здоров'я. Для цього необхідно здійснити такі заходи: провести аналіз пріоритетів та визначення потреб населення; ідентифікувати проблемні аспекти; розробити конкретні стратегії трансформації системи охорони здоров'я; забезпечити співробітництво між органами державної влади, громадськістю, приватним сектором та іншими зацікавленими сторонами у формуванні та реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я.

Висновки. Виокремлено стратегічні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я в умовах трансформації, зокрема:

1. *Фінансування та ресурси.* Забезпечення належного фінансування для системи охорони здоров'я, а також оптимізація використання наявних ресурсів, що включає перегляд бюджетних призначень, запровадження системи медичного страхування та залучення інвестицій для розвитку інфраструктури та технологій.

2. *Підвищення доступності, безпечності та якості медичних послуг. Забезпечення рівності і справедливості у сфері охорони здоров'я.* Впровадження стандартів якості та безпеки медичної допомоги, забезпечення рівного доступу до медичних послуг для всіх верств населення, незалежно від їх соціального статусу, місця проживання чи економічних можливостей, що включає розвиток медичної інфраструктури в сільських районах, підтримку малозабезпечених груп населення та розробку програм сприяння медичній допомозі.

3. *Профілактика та здоров'я населення.* Зосередження уваги на профілактичних заходах, включаючи проведення інформаційних кампаній з пропаганди здорового способу

життя, вакцинації, а також здійснення контролю за розповсюдженням захворювань та попередження негативних впливів середовища.

4. *Людські ресурси в галузі охорони здоров'я.* Забезпечення підвищення кваліфікації медичного персоналу, розвиток системи неперервного професійного навчання, а також підтримка наукових досліджень у сфері медицини.

Основним результатом реалізації стратегічних напрямів є можливість адаптації системи охорони здоров'я до умов, які постійно змінюються і реагування на сучасні виклики та на надзвичайні ситуації, сприяючи тим самим покращенню стану здоров'я нації та забезпеченню сталого розвитку. Реалізація стратегічних напрямів сприятиме не лише зміцненню інфраструктури системи охорони здоров'я, але й покращить якість медичних послуг, що є важливим фактором для забезпечення загального благополуччя суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інституціоналізація публічного управління в Україні : наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петрос. Київ : НАДУ, 2019. 210 с.
2. Юнгер В. І. Розвиток стратегічних положень державного управління системою охорони здоров'я. *Право та державне управління*. 2023. № 2. С. 325–333. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/47.pdf (дата звернення: 14.09.2024).
3. Теплюк, М. А., Шапран, О. А. Цільове орієнтування: переосмислення системи охорони здоров'я України. *Стратегія економічного розвитку України*. 2023. № 52. С. 58–71. URL: <http://sedu.kneu.edu.ua/article/view/285867> (дата звернення: 15.09.2024).
4. Роговий А. В., Дубина М. В., Забаштанська Т. В. Стратегічні пріоритети розвитку сфери охорони здоров'я в Україні: фінансові аспекти. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3(23). С. 158–165. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/224554> (дата звернення: 14.09.2024).
5. Демченко І. С. Класифікація законодавства у сфері охорони здоров'я. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Том 30 (69). № 6. С. 7–13. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/6_2019/4.pdf (дата звернення: 14.09.2024).
6. Галай В. О. Стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Розділ 7. Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. 2022. № 6. С. 189–194. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/02/36.pdf> (дата звернення: 15.09.2024).